

ARGUMENTE PEDAGOGICE PENTRU DEZVOLTAREA COMPETENȚELOR ÎN CADRUL DISCIPLINEI GÂNDIRE CRITICĂ ȘI DREPTURILE COPILULUI*

NICOLETA ROGOZ**

Abstract:

The paper analyzes the opportunity of introducing new social sciences into the curriculum documents from Romania at the secondary level. The introduction of these disciplines, and specifically of *Critical Thinking and Children Rights* at the 5th grade, demonstrates the national concern of developing cross-curricular competences, for example intellectual skills, used in relation to educational realities characterized by globality and univesality. Although the theme of children's rights is studied since preschool and primary education, it generates at the secondary level possible reflections and epistemological frameworks that determine interrogations. The title of this subject in the context of curriculum from secondary education commits to empowering teachers on the use of consistent teaching, learning and assessment strategies. Similarly, it determines the vertical and horizontal coherence examined in the context of new experiential framing for realization of social education. Regarded as an aim itself or as a value context to detect the procedural knowledge about children's rights, citizenship, intercultural and economic-financial, social education must begin with critical thinking analyses by being filtered in terms of objectives and contents.

Keywords: critical thinking, children rights, curriculum adaptations, cross-curricular competences

Résumé:

Le document analyse l'opportunité d'introduire les nouvelles sciences sociales dans les documents du curriculum de Roumanie au niveau secondaire. L'introduction de ces disciplines, et plus particulièrement de la Pensée critique et des droits des enfants à la 5e année, démontre la préoccupation nationale de développer des compétences transversales, par exemple des compétences intellectuelles, utilisées en relation avec les réalités éducatives caractérisées par la mondialisation et l'universalité. Bien que le thème des droits de l'enfant soit étudié depuis l'éducation préscolaire et primaire, il génère au niveau secondaire des réflexions possibles et des cadres épistémologiques qui déterminent certaines questions. Le titre de ce sujet dans le cadre du programme d'enseignement secondaire s'engage à responsabiliser les enseignants sur l'utilisation de stratégies d'enseignement, d'apprentissage et d'évaluation cohérentes. De même, il détermine la cohérence verticale et horizontale examinée dans le contexte du nouvel encadrement expérientiel pour la réalisation de l'éducation sociale. Considéré comme un objectif lui-même ou comme un contexte de valeur pour détecter les connaissances procédurales sur les droits de l'enfant, la citoyenneté, économique et financière interculturelle, l'éducation sociale doit commencer par des analyses de la pensée critique en étant filtrée en termes d'objectifs et de contenus.

Mots-clés: réflexion critique, droits des enfants, adaptation du curriculum, compétences transversales

1. Introducere

Analiza profilului de formare al absolventului de învățământ gimnazial se raportează la competențele cheie, potrivit prevederilor Legii educației naționale nr. 1/2011. Parcursul educațional al copilului de vârstă corespunzătoare învățământului gimnazial (11-14 ani), configurat prin planurile-cadru, urmărește caracteristici și nevoi ale acestei etape de dezvoltare. Devine prioritară orientarea către dezvoltarea gândirii reflexive, autonome,

creative și responsabilă în raport cu propria persoană, cu ceilalți și cu mediul înconjurător.

Prin raportare la drepturile copilului, analiza realizată cu ajutorul gândirii critice permite familiarizarea cu diversitatea domeniilor de cunoaștere și cu abordările pluridisciplinare. De aceea, studiul acestei discipline în clasa a V-a permite convergența valorilor specifice unui demers interdisciplinar care apare sub forma unui dialog între registrele epistemologice ale istoriei, geografiei, religiei, limbii și literaturii române, etc.

Procesul de inovare curriculară inițiat după adoptarea Legii Educației Naționale (LEN) nr. 1/2011 s-a concretizat în conceperea de noi planuri cadru și noi programe școlare în învățământul primar. Elevii aflați acum în clasa a III-a reprezintă prima generație care urmează un nou

* Lucrarea a fost prezentată în cadrul celei de a XVIII – a ediții a Simpozionului Internațional „*Dimensiunea spirituală a drepturilor omului. Educația pentru valori*”, Iași, 20-22 octombrie 2016.

** Lect. univ. dr., Universitatea Alexandru Ioan Cuza din Iași

curriculum. Pentru ca acest proces să continue este important să fie promovate noi planuri-cadru în învățământul gimnazial și liceal, în acord cu finalitățile stabilite de LEN nr. 1/2011 (competențele cheie). Devin importante, în acest context, măsurile viitoare de pregătire inițială și continuă a profesorilor în aplicarea noului curriculum (abilitare curriculară). Deși introducerea disciplinei *Gândirea critică și drepturile copilului* a determinat controverse legate de concordanța cu nivelul de dezvoltare a copilului de clasa a V-a, considerăm necesară centrarea pe dezvoltarea competențelor civice ale elevilor, prin asigurarea continuității studiului unor discipline relevante pe întreg parcursul gimnaziului.

2. Repere argumentative pentru introducerea problematicii drepturilor copilului în curriculumul școlar

Problematika drepturilor copilului corespunde unei noi tendințe în educație, caracterizate prin universalitate, globalitate, ritm accelerat/evoluție rapidă, pluridisciplinaritate¹. Această tendință devine expresia orientării spre operaționalizarea competențelor sociale și civice, manifestate mai ales prin dezvoltarea unei atitudini pozitive față de sine și față de ceilalți, față de identitatea culturală proprie și față de identitatea celor care aparțin unor culturi diferite. În același timp, prin raportare la resursele gândirii critice, se creează premise legate de cooperarea cu ceilalți pentru rezolvarea unor sarcini simple de lucru ale grupurilor din care elevul face parte, dar și ale comunității locale².

De aceea, argumentele pedagogice delimitează cadrele specifice legate de necesitatea inovărilor curriculare orientate către promovarea evaluării pe competențe, ca parte a procesului de reformă curriculară în învățământul preuniversitar și valorificarea contextelor formale, nonformale și informale de învățare.

În contextul predării acestei discipline, competențele sociale și civice permit transferul prin mobilizarea cunoștințelor și a abilităților în

contexte variate de viață. Drepturile copilului devin o tematică complexă de abordat în contextul utilizării resurselor gândirii critice. De aceea, competențele sociale și civice trebuie să fie puse în relație cu cele de a învăța să înveți, utilizând strategii cognitive adecvate. Se facilitează orientarea spre crearea unor comportamente de participare cetățenească activă în societate și de incluziune socială. Elevul devine un factor educațional care reflectează asupra propriei învățări și care prin intermediul acestei învățări își auto-asumă respectarea dreptului la educație sau la liberă exprimare.

Dat fiind că noile paradigme educaționale și noile modele curriculare pun accentul din ce în ce mai mult pe caracterul reflexiv al învățării, identificăm tendința de orientare a adaptărilor curriculare spre viziunea constructivistă. Această perspectivă pune în relație obiectivele curriculare privite ca rezultate ale învățării elevilor obținute prin rezolvarea conflictelor cognitive în cadrul experiențelor trăite, a reflecției și metacogniției, gândirea critică devenind nucleul procesului de predare și învățare³. Utilizarea gândirii critice de la vârstă școlară mică facilitează dezvoltarea capacității de a identifica cu ușurință interpretări ale situațiilor de dezbatere pe problematica drepturilor copilului, și în același timp de a determina utilizarea componentei creative sub forma inventivității, noutății și originalității raportate la procesul de rezolvare a problemelor.

Articolul 2 (1) al LEN, 2011 prioritizează viziunea centrată pe promovarea unui învățământ orientat pe valori, creativitate, capacități cognitive, capacități volitive și capacități acționale, cunoștințe fundamentale și cunoștințe, competențe și abilități de utilitate directă, în profesie și în societate.

Includerea de la o vârstă mică a problematicii gândirii critice în predarea unor discipline din curriculumul școlar este motivată și de faptul că aceasta reprezintă un instrument util pentru managementul schimbării și al diversității. Introducerea în curriculumul de formare a elevului de gimnaziu a unei discipline care vizează dezvoltarea gândirii critice poate reprezenta o premisă

¹ A se vedea Momanu, M., *Introducere în teoria educației*, Iași:Editura Polirom, 2002, p. 132.

² Institutul de Științe ale Educației (2016), *Repere pentru proiectarea și actualizarea Curriculumului Național. Document de politici educaționale. Versiune de lucru*, București, 2016 p. 44, disponibil online: http://www.ise.ro/wp-content/uploads/2015/07/Document-politici-curriculum_draft_mai_2016.pdf

³ Davis-Seaver, J. (1994). *Critical thinking in young children* (9520525), 1994, p. 1. Disponibil online: <http://search.proquest.com/docview/304132672?accountid=15859>.

pentru utilizarea abilităților specifice înafara spațiului școlar. De aceea, luarea în considerare a conceptelor asociate gândirii critice constituie un referențial la care se raportează punctele de vedere corelate problematicii drepturilor copilului. Viziunea interdisciplinară permite elevului să identifice rațiuni specifice pentru analiza drepturilor copilului și să înțeleagă inferențele, implicațiile și consecințele.

În literatura de specialitate întâlnim argumente diferite pentru introducerea unor discipline de la nivelul învățământului primar și gimnazial. De exemplu, autorul M. Lipman recomandă filozofia ca fiind un context disciplinar de a-i învăța pe copii să gândească: „Toți știm că filozofia emerge din Grecia acum câteva sute de generații în urmă”⁴. Tendința de a gândi asupra propriei gândiri în raport cu o problematică globală-drepturile copilului-reprezintă o expresie a unei achiziții unice a operațiilor mentale la vârsta adolescenței⁵.

Dat fiind că gândirea critică presupune competențe diferite (de rezolvare a problemelor, de evaluare, de rezolvare a conflictelor prin utilizarea strategiilor metacognitive, de identificare și înțelegere a unor soluții diferite, etc.). Morgan (1993) definește educația prin raportare atât la constructivism, cât și la elemente specifice teoriei cu privire la gândirea critică.

Corelarea gândirii critice cu drepturile copilului în predarea unei discipline îi conferă acesteia logică internă și permite înțelegerea. De aceea, pe de o parte conținuturile legate de dezvoltarea competențelor specifice gândirii critice, iar pe de altă parte conținuturile corelate tematicii drepturile copilului, constituie premise ale integrării în planul de învățământ pentru nivelul gimnazial. Aceste conținuturi corelează cu tendințele existente la nivel internațional în ceea ce privește orientarea inovațiilor în educație.

„Potrivit demersului educațional actual, dezvoltarea competențelor de gândire critică a devenit o țintă pentru strategiile pedagogice inovative care determină implicații asupra practicii. Liderii contemporani în educație consideră că gândirea criti-

⁴ A se vedea Lipman, M., *Philosophy goes to school Philadelphia*: Temple University Press, 1988, p. 11.

⁵ A se vedea Davis-Seaver, J., *op. cit.*, p. 6.

că este esențială pentru dezvoltarea academică și personală a concepțiilor în formare ale tinerilor”⁶.

Literatura de specialitate evidențiază că predarea conținuturilor legate de drepturile copilului încurajează la aceștia caracteristicile leadership-ului democratic și responsabilitatea individuală⁷. Luarea în considerare de către profesori a drepturilor copiilor determină la aceștia o reflecție permanent asupra curriculumului dezvoltat, care ține cont de principii integrate Convenției pentru drepturile copilului⁸.

Preocuparea pentru dezvoltarea gândirii critice corelate analizei drepturilor copilului devine prioritară la nivelul învățământului gimnazial, dat fiind că formarea este realizată prin raportare la reflecții pe care elevul le dezvoltă prin raportare la realități din viața cotidiană.

3. Concluzii. Implicații asupra dezvoltării unor strategii de politici și practici curriculare

Problematika analizei și evaluării schimbărilor curriculare la nivelul planului de învățământ din gimnaziu poate fi raportată la demersuri de cercetare care se justifică prin interogații de tipul:

a) Ce indicatori calitativi utilizăm pentru analiza documentelor curriculare elaborate la nivelul național și instituțional?

b) Ce implicații are orientarea finalităților educaționale corelate profilului absolventului de învățământ gimnazial asupra dezvoltării curriculumului care valorifică gândirea critică în predarea unei discipline școlare?

⁶ A se vedea Cooke, P.-A., *The Impact of Engaging in Philosophy with Middle School Children on the Development of Critical Thinking*, University of Rochester, New York, 2015.

⁷ A se vedea Tintor, A.-M., Community Resilience and Fulfilment of Child Rights in the Family, School and Community, *C.E.P.S Journal*, Vol.3, No.2, 2013, pp. 71-91.

⁸ Articolul 13 - dreptul la libertatea de exprimare; Articolul 29 care insistă asupra nevoii de a realiza educația centrându-ne pe copii, Office of the High Commissioner for Human Rights (2001), *Convention on the Rights of the Child: General comment No. 1: The Aims of education*. Article 29 (1). Geneva. Switzerland: United Nations, p.1; A se vedea Di Santo, A, Kenneally, N. *A Call for a Shift in Thinking Viewing Children as Rights-Holders in Early Childhood Curriculum Frameworks*, University of Toronto, Canada, 2014.

c) Cum pot fi dezvoltate competențele cross-curriculare (intelectuale-gândire critică) prin predarea domeniilor cunoașterii ?

d) Care sunt rezultatele școlare așteptate prin aplicarea unei metodologii specifice de dezvoltare a gândirii critice.

Aceste interogații permit reactualizarea analizei documentelor curriculare prin raportare la fundamentare teoretico-metodologică, relevanță, funcționalitate și condiții de implementare, care pot reflecta adecvarea la contextul socio-economic, socio-profesional și educațional. Indicatorii calitativi luați în considerare în analiză determină identificarea unor priorități în dezvoltarea politicilor și practicilor curriculare. Printre acestea, amintim:

- elaborarea strategiilor curriculare și introducerea demersurilor metodologice privind dezvoltarea gândirii critice în curriculumul de formare a profesorilor;
- inițierea unor echipe interdisciplinare de profesori (masă critică) pentru realizarea de

cercetări, cu scopul verificării unor inovații pedagogice;

- crearea unor programe și proiecte educaționale pentru dezvoltarea gândirii critice al elevilor;
- diversificarea instituțiilor din care provin evaluatorii care se raportează la competențele de gândire critică;
- introducerea unor discipline opționale care includ conținuturi privind dezvoltarea gândirii critice în domenii diferite;
- introducerea în curriculumul național a unor module transdisciplinare sau discipline specifice pentru dezvoltarea gândirii critice a elevilor.

În acest context de dezbateră, se impune o analiză pertinentă a implicațiilor curriculare și socio-profesionale ale formării elevului de nivel gimnazial în subdomeniile educației sociale, care ar trebui să se constituie într-o prioritate a învățământului românesc, dat fiind transferul de competențe realizat prin intermediul predării disciplinelor din aria curriculară *Om și societate*.